

Rapport från Kärnavfallsrådets utfrågning om deltagande och demokrati

Omkring 100 personer samlades i Näringslivets hus i Stockholm den 3 december för att lyssna och diskutera hur demokratisk den svenska kärnavfallsprocessen egentligen varit. Under dagen blev det tydligt att en offentlig debatt om slutförvarsfrågan saknats under lång tid. Idag äger debatten mestadels rum inom processen för SKB:s miljökonsekvensbeskrivning där företaget diskuterar med de två berörda kommunerna Oskarshamn och Östhammar om att bygga ett djupförvar med KBS-3-metoden. På åhörarplats sitter en alltmer frustrerad miljöörrelse.

Slutdebatt. Rigmor Eklind, Oskarshamns kommun, Anna-Lena Söderblom, Östhammars kommun, Saida Laârouchi Engström, SKB AB, Linda Soneryd, Stockholms universitet, Göran Sundqvist, Oslo universitet, Kjell Andersson, Karita research, Josefin Päiviö Jonsson, Strålsäkerhetsmyndigheten, Johan Swahn, MKG, och Nils-Axel Mörner, Milkas.

Alla kan inte få som de vill

Avslutningsdiskussionen gav en bra sammanfattning av dagen då representanter från kommuner, SKB, forskare och miljöörrelse samlades på scen. Johan Swahn från [Miljöörrelsernas kärnavfallsgranskning, MKG](#), visade de två krav som framfördes av aktörsgruppen i [dialogprojektet](#) redan 1993: dels att alternativa metoder ska utredas för att hitta den bästa möjliga, dels att platsvalet ska baseras på sakliga grunder.

Saida Laârouchi Engström, avdelningschef för MKB och samhällskontakter på SKB AB tyckte att det gamla dialogprojektet var helt irrelevant.

– I miljöörrelsen verkar man inte tillgodogöra sig forskning. 2008 är det här dialogprojektet akterseglat. Vi kan inte hålla metoden öppen hur länge som helst. Vi ansöker för KBS-3. Det måste även Johan Swahn acceptera. Demokrati innebär inte att alla får som de vill, sa hon.

– Att vi inte kan mötas beror på att vi inte har haft en bra process fram till nu. Det är därför vi inte kan komma överens, sa Johan Swahn.

Han påminde också Saida Laârouchi Engström om att regeringen för några veckor sedan efterfrågade mer redovisning av alternativa förvarsmetoder från SKB:s sida.

– Regeringen anser inte att metodfrågan är avgjord trots att industri talar om denna långa process, sa han.

Riksdagen bör fatta beslutet

Backar man tillbaka inleddes dagen av Anders

Ewa Larsson, ordförande i Gröna kvinnor.

Karlsson(s), ordförande i riksdagens försvarsutskott.

– Alla måste ha känt sig delaktiga i den här processen. Det är inte samma sak som att alla fått som de velat. Men alla ska känna att deras argument fått luftas. Det är grunden i demokratin, sa han.

Anders Karlsson förklarade

att han inte tycker att regeringen ensam ska fatta det slutgiltiga beslutet när miljödomstolen sagt sitt. I stället vill han att det delegeras till riksdagen. Han efterlyste en bred enighet i riksdagen i likhet med pensionsuppgrörelsen.

– Aldrig kommer det att fattas ett beslut med så lång giltighet. Det är därför unikt och det medför ett stort ansvar, sa han.

Konsensus kväver debatten

Flera åhörare tyckte tvärtom att politisk debatt saknats och att sträva efter konsensus i nuvarande form kväver frågan. Ewa Larsson från [Gröna kvinnor](#) sa att hon åtminstone var glad att Karlsson ville att riksdagen skulle fatta beslutet, inte regeringen.

– Den här frågan är politik, sa hon.

Kenneth Gunnarsson från den lokala miljöorganisationen [Oss](#) i Östhammar var inne på samma linje.

– Det är just en politisering av frågan vi saknat. Den här har hanterats som en teknisk fråga. Det har saknats en debatt, som skulle kunna leda fram till en bättre lösning, menade han.

– Det är inte vi som politiker som är experter på det här. Det är ni som sitter här som får ta fram en lösning, sen tar vi diskussionen, svarade Anders Karlsson.

Kenneth Gunnarsson var inte imponerad av Anders Karlssons svar.

– Politikernas uppgift är ju att ta ansvar.

Då kan man inte frånhända sig det, sa han till Kärnavfallsnytt i kaffepausen.

En annan fråga som lyftes till Anders Karlsson var bristen på medel att söka för oberoende forskning. Idag sker den största delen av

Anders Karlsson (s), ordförande i riksdagens försvarsutskott, vill att riksdagen ska fatta beslutet om slutförvar. Då krävs en lagändring.

forskningen på initiativ av SKB AB, dock finansierad via skattebetalarnas elräkningar.

Karlsson lovade beröra ämnet i en interpellation i riksdagen.

Forskare kritiska mot SKB

Huvuddelen av dagen ägnades åt att representanter för Kärnavfallsrådet genomlyste tre forskningsprojekt inom samhällsområdet som på olika sätt handlat om delaktigheten i MKB-processen. Det första handlade om samtalets demokrati, "deliberation", en idé om den goda diskussionen där det bästa argumentet vinner. Projektet finansierades av SKB AB och utfördes av Linda Soneryd vid Stockholms universitet.

Lena Andersson-Skog, Kärnavfallsrådet, professor i ekonomisk historia vid Umeå universitet, efterlyste mer maktanalys i forskningen om deltagande i slutförvarsprocessen.

– Hon har inte varit en inbäddad reporter i krigets Irak, men väl hos SKB i Östhammar och Oskarshamn, sa Kärnavfallsrådets "opponent" Lena Andersson-Skog, professor i ekonomisk historia vid Umeå Universitet.

Projektet handlade om vilka som känt sig delaktiga i processen. Lena Andersson-Skog kritiserade bristen på maktperspektiv i forskningen. Oavsett vad någon säger i processen sitter SKB på hela makten att ta till sig eller ignorera argument

– Jag blir häpen över den idealistiska bilden av en samtalsdemokrati. I min värld ordnar sig människor efter intressen. Vilket inflytande man får beror på vilka resurser man har, vilket sedan ger olika vikt i processen, sa Andersson-Skog.

Linda Soneryd höll delvis med och kritiserade själv SKB för hur man hanterat MKB-processen.

– SKB:s sätt att hantera samrådsprocessen befrämjar inte deliberativa kvaliteter, sa hon.

Saida Laârouchi Engström från SKB AB höll däremot inte med.

– Slutsatsen att vi inte lyssnar är bara förskräcklig. Vi jobbar på regeringens uppdrag för att lösa den här miljöfrågan.

Jämförelser mellan fyra länder

Av nästa projekt, som finansierats av bland andra Östhammar och Oskarshamn, framgick att den svenska processen för kärnbränsleförvar är väldigt avgränsad. I projektet CARL har projektledaren Göran Sundqvist och sju andra forskare följt slutförvarsprocesserna i Sverige, Storbritannien, Belgien och Slovenien.

– Det skiljer sig mellan olika länder vad som är öppet för dialog. I Storbritannien är det en öppen fråga hur hela processen ska läggas upp. Här har det blivit vilken

av två kommuner som ska väljas, sa han.

Nils-Axel Mörner, Milkas menade att problemet inte handlar om att SKB var dåliga på att kommunicera på 80-talet men nu blivit duktiga.

– I grunden ligger ett tekniskt haveri från SKB:s sida. Jag är en fristående geolog och jag tror inte på vad de säger. Men forskare i framkant anklagas för att vara excentriska. All forskning ska lyssnas till. Vi kallas excentriska bara för att det inte passar SKB, sa Mörner.

– Just den här typen av diskussion måste in. Det är hjärtat i vad deltagandeprocesser handlar om, sa Tuija Hilding-Rydevik.

Göran Sundqvist uttryckte också frustration över att undersökningar som CARL-projektets länderjämförelse produceras, men sedan inte används.

– Kapaciteten att ta om hand samhällsvetenskaplig forskning i kommunerna och hos SKB är så gott som obefintlig, därför hängs den också ut som oanvändbar, sa han.

Mörkt framtidsscenario

Vid slutdebatten var det meningen att deltagarna skulle tala om framtiden. Det var det bara Nils-Axel Mörner som gjorde:

– SKB väljer Östhammar för slutförvaret, för då kan de bygga vidare både i Oskarshamn och Östhammar. Sen får vi snabba beslut på nybyggda kärnkraftverk i båda kommunerna. Därefter väljer man KBS-3-metoden och kommer att säga att det är för sent att ändra metod, det där med djupa borrhål eller dry rock deposit skulle ha utretts 2008 eller 2009 när vi fortfarande hade tid. På 2010-2020-talen kommer EU och vill bryta uran och senare säga att de är intresserade av att lagra använt kärnbränsle i Sverige. Dörren är stängd nu, men den kan öppnas. Sen kommer diskussionen hit om att det är mycket strålning även runt kärnkraftverken, och då svänger opinionen. Kanske får vi en olycka också.

– Jag hinner inte nu, men min vision ser betydligt ljusare ut för framtiden och vår miljö, så vill ni veta den ring mig, sa Saida Laârouchi Engström från SKB AB.

Ordlista:

MKB - Miljökonsekvensbeskrivning

Oss - Opinionsgruppen för säker slutförvaring i Östhammar

Kommande möten:

Hanna Sofia Johanssons disputation: "Demokrati på delegation. Lokaliseringen av det svenska kärnavfallet", Göteborgs Universitet: fredagen 12 december 2008.

SKB AB:s allmänna samråd för slutförvaret inför ansökningarna enligt miljöbalken, Oskarshamn: onsdag 4 feb. 2008.

Se också www.milkas.se/kalender